

Pannika és Balázs

Csete Balázs Jászkisér nagy szülöttként híresült el. Fiatal tanárként Csepelen, mint Képzőművészeti Főiskolát végzett rajztanár iskola múzeumot is alapított, a Dél-Dunántúlt, Csepel szigetét és Kalotaszegét járta vázlatfüzetével, mappájával és örököltette meg pusztuló népművészeti emlékeinket pontos és ihletett rajzokban az utókor számára. A Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára hatalmas és jól adatolt rajz anyagát őrzi. Belőlük a kalotaszegi kapukról készültet Selmeczi Kovács Attila válogatta ki, s adta közre Jászkisér község támogatásával. Tudjuk, hogy sok rajzát a Magyarság Néprajza közölte vagy felhasználta, anélkül, hogy nevét megemlégették volna. Tanár volt, megszállottja a pedagógiának. Szemét és rajzoló kezét ez irányította. A népművészet átemelése az oktatásba, a magyar nép szellemiségének átültetése a magasabb művészetbe, s mert ő erre maga nem volt képes és eléggé tehetséges, a hiteles alapok lerakását tudásának megfelelően szentnek tartotta. Idős korában legnagyobb dicsősége volt, hogy az ötvenes évek elején indult Országos Néprajzi- és Nyelvjárásgyűjtő pályázaton első díjat nyert szülőföldjéről, a Jászságról, ott is Jászkisérről szóló, gazdagon illusztrált dolgozataival.

Idős korában keserű embernek ismerték. Félárvaságból Jászkisérről, majd Szolnokról Kiskunfélegyházára került, miközben kenyérkeresetre is szorult. Félegyházán a tanítóképző paradicsom volt számára, rajz tehetségét, műveltségét gyarapíthatta. Ám közbejött a háború. Gyors kényszer diplomázás a főiskolán, rajztanári állás, múzeumszervezés és gyűjtés boldog ideje, majd a csepeli iskolamúzeum majdnem teljes pusztulása az ötvenes évek nyomása, a népművészet felemelése gondolatának karanténba tétele, a reménytelenség. Úgy véli, hogy haza kell térnie a szülőföldre, hogy a számos vereség, mellőztetés és félbemaradt vagy elpusztított eredmények hatását lelkiileg kiheverje és újra alkothasson: rajzban, pedagógiában, emberségben.

Nehéz élet.

Nehéz azért is, mert élete társtalanul, legfeljebb néhány baráttól kísérve ért véget. Márpedig a Jászságban a házastárs szavunk úgy is hangzik *feletárs*. Ez mindkét részből (férfi-nő) nézve igaz. Sokat mond a feleség szavunk is, de mai értelmezésben legalábbis csak a nőre vonatkozik. A feletárs lehet férfi és nő, ketten alkotnak egy egészet. Ahogy ez megvan írva. Csete Balásznak nem volt felesége, társtalan maradt. Aggregényként hagyta kincseket rejtő tulipános ládáját a Damjanich Múzeumra könyvtárával együtt.

Pedig nem állt ettől nagyon messze. Lehetett volna feletársa, felesége. S nem is akárki, hanem Kresz Mária.

Kalotaszegen, mert Csete Balázs igyekezett néprajzosokkal együtt dolgozva, tanácsaikra adva rajzolni, megörökíteni a múltat minél hitelesebben, tagja volt annak a néhány főből álló közösségnek, akik Erdély visszatérte után Kalotaszegen gyűjtöttek csoportosan. Az ekkor már úgymond aggregénynek számító Csete Balázst az itt gyűjtő, gyermekélettől foglalkozó Kresz Máriával többen próbálták összehozni. A kissé mogorva Csete Balázs a fiatal, mondhatni

Írta: Szabó László

2011. június 27. hétfő, 14:58 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 20:21

röpködve viháncoló Kresz Mária nem vonzotta túlságosan, fordítva – mint ezt Panni nénitől tudom – nem volt volna ekkora távolság. Mindenesetre hiú ábrándokat kergettek a jóindulatú házasságközvetítő kollegák.

Azért írom mindezt le, mert belegondolok: mit segíthetett volna a viselet, a kerámia, a népművészet kutatásban Csete Balázs különös képessége, s fordítva. De honnan szerzett volna Kresz Mária olyan társadalmi érzékenységet, ami műveiben megnyilatkozik, ha sikerül a házasságszerzők akciója?

A tudományos pályák befutása is sokszor a véletlenen múlik.